

Նարինե Մնացականի Զաքարյան

բ.գ.թ.

zakaryan.nar13@mail.ru

Ամփոփագիր

Հոդվածում ուսումնասիրվում են 20-րդ դարի իռլանդացի բանաստեղծ և դրամատուրգ Շիմուս Հինիի ստեղծագործական մոտեցումները: Հինիի ստեղծագործությունը ներառում է ամենատարբեր թեմաներ, ինչպիսիք են Իռլանդիայում՝ նրա հայրենիքում, տիրող վիճակը, մարդկային հոգու տվայտանքը, մահվան շեմին հայտնված մարդու մտորումները, կյանքի և մահվան հարցերի շուրջ փիլիսոփայական ընկալումները: Գրողի ստեղծագործական արվեստը բարձր գնահատականի է արժանացել ինչպես նրա հայրենիքում, այնպես էլ՝ Իռլանդիայից դուրս: Բազմաթիվ մրցանակների թվում Հինին արժանանում է նաև Նոբելյան մրցանակի, ինչը դառնում է նրա արվեստի բարձրագույն գնահատականի վկայությունը: Շիմուս Հինիի՝ մի քանի տասնյակի հասնող գրքերի ու ժողովածուների շարքում առանձնանում է նրա «Մարդկային շղթա» ժողովածուն: Այստեղ տեղ են գտել գրողի արժարժած կարևորագույն գաղափարները՝ կապված մարդկային կյանքի ունայնության, ու անցողիկությունը հավիտենական կյանքի բաղձանքի հետ: Ժողովածուում նաև քննության է առնվում այն փաստը, որ մարդը կարող է հեշտությամբ հաղթահարել իր ցավն ու մտավախությունը, եթե միայնակ չէ և շրջապատված է սիրելի մարդկանցով: Մահն անխուսափելի է, բայց եթե մենակ չես, դադարում ես մտածել դրա մասին: «Մարդկային շղթա» ժողովածուն դառնում է Հինիի ինքնատիպ ռեքվիեմը ծանր հիվանդության պայմաններում, երբ թվում էր՝ ոչինչ փոխել այլևս հնարավոր չէ:

Հիմնաբառեր. Իռլանդիայի պատկերը, հավիտենականություն, մարդկային շղթա, կյանք և մահ, հիշողություն. մետաֆիզիկա:

Ներածություն

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել քսաներորդ դարի իռլանդացի գրող Շիմուս Հինիի ստեղծագործական արվեստն ու գրական ժառանգությունը, վեր հանել Հինիի գաղափարները, որոնցով նա առանձնանում է ժամանակակից գրական աշխարհում: Հոդվածի ուսումնասիրման առարկան Շիմուս Հինիի ստեղծագործությունն է առհասարակ, նրա թողած գրական հարուստ ժառանգությունը: Կատարված ուսումնասիրության օբյեկտը գրողի «Մարդկային շղթա»

ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

ժողովածուն է, որտեղ տեղ են գտնում Հինիի խոհափիլիսոփայական շատուշատ մտքեր և հարցադրումներ: Թեման արդիական է այնքանով, որ Հինիի առաջ քաշած դրույթները, կյանքի և մահվան, գոյության և անմահության նրա գաղափարները համամարդկային բնույթ են կրում: Հոգվածում ուսումնասիրությունը կատարված է վերլուծական մեթոդի հիման վրա:

Քսաներորդ դարի իռլանդացի գրող Շիմուս Հինիի ստեղծագործական արվեստը բուռն քննարկումներ է առաջ բերել գրականագիտության ոլորտում: «Յեյթսի ծանր շեշտադրված մեղեդիներից և բանաստեղծի երևակայական փառքի նշումներից հետո, Շիմուս Հինին իր ընթերցողներին է հասցեագրում բավականին տարբեր բանալի: Նա չի հեղեղում իր առարկաները, ավելին, նա դրանց ավելի ազատություն է հաղորդում: Այստեղ չկան Յեյթսի Օլիմպիական կերպարները. հերոսներ, որոնք հայտնվում են Հինիի տարբերակում, ունեն բավականին մարդկային հատկություններ», - նշում է Ռիչարդ Էլմանը [Elmann, 19]: «Ամենակարևոր իռլանդացի պոետը Յեյթսից հետո», ահա թե ինչպես է անվանում Շիմուս Հինին ակադեմիկոս Ռոբերտ Լոուելը [Longley, 78]:

Շիմուս Զասթին Հինին իռլանդացի բանաստեղծ, դրամատուրգ, թարգմանիչ և դասախոս է, ով 1995 թվականին արժանացել է Նոբելյան մրցանակի իր «քնարական գեղեցկության և բարոյական խորքի աշխատանքների համար, որոնք փառաբանում են ամենօրյա հրաշքներն ու ապրող անցյալը» [Nobel Prize in Literature 1995]:

Շիմուս Հինին բավականին մեծ և լայն ճանաչում է գտել տարբեր մայրցամաքներում և արժանացել է բազմաթիվ գրական մրցանակների՝ ներառյալ Նոբելյան մրցանակը: Ինչպես նշում է Բլեք Մորիսոնը «Հինին այն հեղինակն է, որը հազվադեպ երևույթ է, պոետ, ով ամենաշատն է քննադատվել ակադեմիկոսների կողմից, սակայն մնացել է որպես ամենաընթերցվող հեղինակը»:

Շիմուս Հինիի ստեղծագործական արվեստում, ի թիվս այլ թեմաների, քննության է առնվում ժամանակակից Հյուսիսային Իռլանդիան՝ իր ագարակներով քաղաքական պայքարով, իր մշակույթով և լեզվով, որը կառավարվում էր Անգլիայի կողմից և անգլիական կանոններով: Եվ պատահական չէ, որ էսսեիստ Ռիչարդ Մրֆին նկարագրում է Հինին՝ որպես «մի բանաստեղծ, որը ցուցաբերել է Իռլանդիայի պատկերը ներկայացնող լավագույն արվեստը, ցույց է տվել Իռլանդիայի անցյալը և ներկան » [Garratt, 122]:

Հինիի պոեզիան հայտնի է իր հնչեղ գեղեցկությամբ և ուրույն թեմատիկայով: Հաճախ Շիմուս Հինին նկարագրվում է՝ որպես կրոնին մոտ կանգնած բանաստեղծ, ով նաև պոետիկ ավանդույթների հետևորդ է: Իր ստեղծագործություններում գրողն անդրադարձ է կատարում «նախաժամանակակից» գրողների՝ Ռիլյամ Ռոբրդսվորթի և Զոն Փլերի ստեղծագործական աշխարհներին:

Շիմուս Հինին իր ուսանողական տարիներին արդեն տարված էր պոեզիայով և ապրում էր բուռն ստեղծագործական վերելք: Գրողի համար կարևոր և ոգևորիչ է դառնում հանդիպելն

ու շփվելը անգլիացի հայտնի գրող Թեդ Հյուզի հետ, երբ դեռ ինքը ստեղծագործական կայացման փուլում էր գտնվում: Ե՛վ Հինիի, և՛ Հյուզի համար նրանց շփումն ու մտերմությունը փոխշահավետ էր՝ ստեղծագործական մտահորիզոնի ընդլայնման և փորձի փոխանակման առումով:

Հինիի ստեղծագործությունները միշտ կապված են եղել անցյալի հետ, անգամ նրա ամենավաղ շրջանի՝ 1960-ականների բանաստեղծությունները մատնանշում են անցյալը, որն ըստ Հինիի՝ մշտապես ապրող և կենդանի ժամանակաձև է: Անշուշտ Հինիի վաղ պոետիկ հավաքածուները, ինչպիսիք են «Նատուրալիստի մահը» (1966) և «Դուռ դեպի մթություն» (1969), ընթերցողի մոտ արթնացնում են առօրյա կյանքն իր հազվագյուտ ճշգրտությամբ: Իր ստեղծագործություններում օգտագործելով գյուղական աշխատավորի կերպարներ (երբեմն՝ մանուկներ կամ պատանիներ)՝ Շիմուս Հինին ստիպում է իր ընթերցողին տեսնել, լսել և զգալ կյանքի համը՝ անկախ նրա գտնվելու վայրից: Տեղայնքը ունի որոշակի պատճառահետևանքային կապ մարդու գործունեության և վարքագծի հետ, բայց բոլոր բնակավայրերը՝ գյուղական թե քաղաքային, բացարձակապես հավասար են հասարակության մեջ մարդու հոգու և արժեհամակարգի ձևավորման առումով:

Որպես Հյուսիսային Իռլանդիայից սերող բանաստեղծ՝ Հինին սովոր էր օգտագործել իր արվեստը, որպեսզի կարողանա ազդել, այսպես կոչված, «վտանգների» վրա, ինչպիսիք հաճախ համարվում էին բռնարար քաղաքական գործիչներ, ովքեր ճնշում էին իրենց իսկ երկիրը: Սա Շիմուս Հինիի պատանեկության շրջանն էր: Բանաստեղծն իր առջև նպատակ էր դրել ներկայացնելու Իռլանդիայում տիրող անհանգստություններն իր ապրած տարիներին: Այս շրջանի լավագույն գործեր են դառնում «Ձմեռել դրսում» (Wintering out) (1973) և «Հյուսիս» (The North) (1975) ստեղծագործությունները:

Եվ այսպես, Շիմուս Հինին խիստ անհանգստացած էր իր հայրենի Իռլանդիայի համար, որը օրեցօր դառնում էր ավելի ու ավելի գորշ, տաղտկալի և կեղտոտ: Նա ցանկանում էր տեսնել այն իր պատկերացրած գեղեցիկ և նուրբ երանգներով: Գրողն իր բոլոր ստեղծագործություններում անդրադառնում է գյուղական, ագարակային կյանքին, որի կենտրոնում հիմնականում կանգնած է պատանին կամ դեռահասը, ով խնդիր ունի իր ազատությունը, լեզուն և կրոնն ազատ արտահայտելու: Լինելով կրոնի խիստ հետևորդ՝ Հինիի ստեղծագործություններում չէին կարող չարժարժվել կրոնական թեմաները, որոնք իրենցից ենթադրում էին մարդու հոգու և նրա մահվան գաղափարները: Առնչվելով այս բոլոր խնդիրներին և ականատես լինելով ոչ միայն մարդկային կյանքի հոգեվարքին, այլ նաև իրեն հարազատ Իռլանդիայի անկմանը՝ Շիմուս Հինին անդադար առաջ է քաշում մահվան գաղափարը:

Շիմուս Հինիի ամենահայտնի պոետական ժողովածուներն են՝ «Բացված գետին, հատընտիր բանաստեղծություններ» (Opened Ground; Selected Poems (1966-1996)), «Մարդկային շղթա», (Human Chain (2010)), «Տարածություն և շրջան» (District and Circle (2006)),

«Գտնողներ-պահողներ, հատընտիր բանաստեղծություններ» (Finders and Keepers; Selected Poems (1971-2001)) և «Էլեկտրական լույսով» (With Electric Light (2001)) և այլն: Նշվածներից առաջինը բավականին սիրված և հայտնի պոետական շարք է, որը ևս մեկ անգամ հաստատում է Հինիի հմուտ և խորաթափանց բանաստեղծ լինելը անգլիական գրականության մեջ: «Էլեկտրական լույսով» շարքը հիմնականում հիմնվում է անտիկ սյուժեի վրա և ուղղված է Հոմերոսին և Վիրգիլիոսին: Այստեղ Շիմուս Հինին առավել լայնացնում է իր անուրջների և երևակայության դաշտը՝ օգտագործելով հիշողությունը, էլեգիան և հովվերգական ավանդույթը:

Շիմուս Հինին կայացել և հաջողության է հասել ոչ միայն պոետական ասպարեզում, այլ նաև իր թարգմանական արվեստում: Որպես թարգմանիչ՝ նրա ամենահայտնի գործը անգլոսաքսոնական էպոսն է՝ «Բեովուլֆը» (2000): Գրողը թարգմանում է «Բեովուլֆը» ժամանակակից անգլերենով, որպեսզի այն հասանելի լինի ամենքին:

Շիմուս Հինիի պոետիկ և թարգմանական նորարարությունները և ազատատենչ գաղափարները մեծ գնահատանքի են արժանացել նրա կենդանության օրոք: Դրա վառ ապացույցն է Նոբելյան մրցանակի հանձնումը բանաստեղծին, ինչը ուրույն տեղ է զբաղեցնում գրողի ստացած մրցանակների շարքում: Մրցանակը ստանալիս իր հայտնի Նոբելյան ճառում բանաստեղծը նշում է նաև հետևյալը. «Ինձ համար, մեծ ուրախություն և մեծ պատիվ է լինել Ստոկհոլմում և հանդիպել նման շքեղության, խելքի և կամքի տեր մարդկանց: Այս ամենն ինձ օգնել է, որ գիտակցեմ այն մեծ պատիվն իմ հանդեպ, որ ստացել եմ: Օսկար Ուալդը մի անգամ ասել է, որ միակ ճանապարհը գայթակղությանը դիմակայելուն՝ դրան տրվելն է: Այսպիսով, ես այստեղ և հիմա, երջանկությամբ և երախտագիտությամբ տրվում եմ այդ գայթակղությանը, որ հավատամ, որ ես իրոք Նոբելյան Մրցանակի դափնեկիրն եմ: Շատ շնորհակալ եմ» [Seamus Heaney's speech]:

«Մարդկային շղթա» ժողովածուն Շիմուս Հինիի տասներեքերորդ և վերջին բանաստեղծությունների ժողովածուն է, որը հրատարակվել է 2010թ.: Հարկ է նշել, որ ժողովածուն գրվել է բանաստեղծի կաթված ստանալուց հետո, որն իր անմիջական ազդեցությունն է ունենում այս ստեղծագործություններում: Հինին բախվում է կյանքի և մահվան հիմնախնդրին, սակայն իր մեջ ուժ է գտնում նորից ապրելու և ստեղծագործելու: Սակայն նրա ստեղծագործական բուռն կյանքը սկսում է անկում ապրել, քանի որ գրողին չէր թույլատրվում շատ ճանապարհորդել, դասախոսել և զեկույցներ ներկայացնել: Այս ամենի կսկիծն ու վիշտը անթեղված են նաև այս ժողովածուի մեջ, որտեղ բանաստեղծը սեփական հոգու վշտերի և կսկիծի վրա կառուցում է համամարդկային թախիծը և դրանով պայմանավորված բոլոր երևույթները: Եվ ժողովածուի վերնագիրը պատահական չէ ընտրված:

«Մարդկային շղթա» ժողովածուն գիրք է տեսիլքների, ուրվականների և կյանքի ավարտի վերաբերյալ, ինչը լի է ընտանիքից և ընկերներից տանջալից բաժանումներով, արծարծվում են ապրելու և մահվան գաղափարները: Բանաստեղծի մոտ առկա է անդերկրյա դրախտի գաղափարը, որում ամփոփված է գրողի էությունը, ապրելու և գոյության պայքարը: Որոշ

առումներով սա նաև գիրք է գիտակից ավելորդությունների մասին, որոնք անօգուտ ջանքերով փորձում են փոխհարաբերվել և մոգական ուժերի շնորհիվ հաղթահարել մահվանը: Ժամանակի հստակ շունչը զգալու պահը Հինիի մոտ առաջացել է այն ժամանակ, երբ իր կաթվածից հետո շտապ օգնությունն ուշ է ժամանել, քանի որ նա գտնվում էր Իռլանդիայի ծայրամասում, որտեղ հասնելը բավականին դժվար էր: Հինին ընկալում է ամեն մի բույսի, վայրկյանի և պահի արժեքը, քանի որ այդ ամենից է կախված մարդկային սահմանափակ կյանքը: Շիմուս Հինին հավիտենական կյանքի կարիք էր զգում՝ արդարացնելու սեփական անձի գոյությունը, և ավելի ուշ՝ սեփական անձի երկրորդ ծնունդը:

Որոշ բանաստեղծներ կարծում են, որ այսպիսի գիտակցությունը և սեփական եսակենտրոնությունը պոեզիայում անթույլատրելի են և վնասակար հասարակության համար: Մինչդեռ Շիմուս Հինիի համար պոեզիան և հատկապես նրա վերջին ժողովածուն՝ «Մարդկային շղթան», դառնում են մի դաշտ, որտեղ եսակենտրոնության վրա կառուցվում են հավիտենական ժամանակի զգացողությունը, մարդկության պայքարի հիմնական ձևերը, մահվան ուժի հաղթահարումը և այլն: Գրողի բանաստեղծությունները կարծես մահվանն ուղղված պատասխաններ են, որոնք հիմնականում մտահոգված են այն հարցով, թե ինչն է օգնում մեզ շարունակել ապրել [Farrar, 8]:

Ժողովածուն սկսվում է հեռուստատեսային լուրով, բանախոսն այդ ընթացքում հետևում է փրկարար ջոկատի աշխատանքին, ովքեր իրենց հետ ծանր հացահատիկի պարկեր էին տանում: Սակայն զինվորներից ոմանք կրակներ էին արձակում սոված ժողովրդի գլուխների վրայով: Սա հրաշալի օրինակ է, որտեղ միմյանց հետ պայքարում են փրկությունն ու աղետը, բարությունն ու չարությունը, ուժն ու թուլությունը:

Վերնագիրը՝ շղթան, այստեղ էլ է լավ արտահայտված: Ստեղծագործության մեջ ընթերցողին է ներկայացվում փրկարարների շղթան, որի միջոցով բանախոսն ինքն է ընկնում իր հիշողությունների գիրկը: Նա հիշում է իր սեփական փորձը, երբ բարձրացնում էր հացահատիկի պարկերը: Սրա միջոցով նա հաղորդակից է լինում փրկարարների շղթայի գործողությանը և նաև հիշում է իր կատարած աշխատանքը, որն էլ արդեն հենց իր սեփական մարմնի հիշողությունն է: Նա մտաբերում է, թե որքան հրաշալի էր իջեցնել այդ բեռն ու ծանրությունը գետնին: Դրանք զգայական արտահայտություններ են, որոնք անընդհատ ներգործում են ընթերցողի վրա զգացողությունների միջոցով: Հինին հիշողության այս դրվագները կոչում է «հեռացող պահեր, որոնք երբեք այլևս ետ չեն վերադառնա»: Սակայն միևնույն պահին նա փոխում է իր միտքը և ավելացնում հետևյալ վերջին տողը. «Կամ կվերադառնան մի ժամանակ, բայց բոլորի համար» [Heaney, 95]: Բանաստեղծը ամբողջությամբ փորձում է մետաֆիզիկական և ֆիզիկական երանգ տալ իր տողերին, որտեղ ուրախությունն ու զվարճանքը ակնթարթային արագությամբ դառնում են կսկիծ, վախ կամ ինքնախղճահարություն: Եվ նշանակալի է փաստել այն հանգամանքը, թե ինչպես է բանաստեղծն ի վերջո հանգել այդ մտորումներին և մտքին իր երևակայական զգայական

հաջորդականությունների շնորհիվ: Դա իրենից ներկայացնում է մարդու համալիր պատկերների փոխկապակցվածություն, որը գտնվում է երևակայության միևնույն մակարդակի վրա:

Ամբողջ գրքում բանաստեղծը փորձեր է կատարում հայտնաբերելու և բացահայտելու այն հիմնական կապերը, որոնք ստեղծարար հիմք են հանդիսանում մարդկության համար՝ նախնիներ, սերունդներ, գործընկերներ, փրկարարներ: Հենց սա է մարդկային շղթան: Այս մարդիկ այն հիմնական ուժն են, որ օգնում են բանաստեղծին կատարել ծանր աշխատանք: Հատկանշական է նաև այն, որ Հինին իր ստեղծագործություններում անընդհատ ներառում է իր ընտանիքին և ընկերներին՝ սրանով բացահայտելով հիշողության ուժը, որի միջոցով անձը կարող է ապրել: Այս նույն կերպարները կապված են կորստի թեմայի հետ, քանի որ Հինին կորցրել էր իր համար թանկ մարդկանց և՛ ընտանեկան, և՛ ընկերական շղթայից: Եվ շատ ստեղծագործություններ նա նվիրում է հենց այդ մարդկանց: Այսպես, օրինակ, «Դուռը բաց էր և տունը մթության մեջ» բանաստեղծությունը նվիրված է Դեվիդ Հեմմոնդի հիշատակին: «Դուռը բաց էր և տունը մթության մեջ, որտեղից էլ որ կանչում էի նրա անունը, գիտեի, որ պատասխանն այս անգամ լռությունը կլիներ...», - տխրությամբ նշում է գրողն այս բանաստեղծության սկզբնամասում [Heaney, 39]:

Այս ստեղծագործությունը հատկապես մերժում է մահացած մարդուն, անգամ եթե նա իր կարճ կյանքն է ապրում պոեզիայում: Փոխարենը Հինին բացահայտում է լռությունը մահվանից հետո: Եվ փրկարար գաղափար է Հինի համար այն միտքը, որ լռությունը պետք է իր սեփական կյանքը զարգացնելու համար՝ ճանապարհորդելով աշխարհով մեկ և ի վերջո, հանգրվանելով փողոցում: Տարօրինակությունները այս ստեղծագործության ճիշտ զգացմունքային են հնչում, որը մեզ է ներկայացնում լռության հետ մարդու նոր հարաբերությունները: Հինի համար մահը մարդու հանդերձանք է, առանց որի նա չի կարող նույնիսկ ապրել: Նա բավականին հանգիստ է ընդունում դատարկությունն ամենուրեք:

Այս ժողովածուի համանուն բանաստեղծությունը նվիրված է գրողի ընկեր Թերենս Բրաունին, իսկ «Ճգնավոր երգ» ստեղծագործությունը՝ Հարվարդի իր գործընկեր Հելեն Վենդլերին: Միևնույն եղանակով, տարբեր գրական ակնարկներ և պատկերներ են ի հայտ գալիս, ինչպես օրինակ երեք բանաստեղծությունների միջոցով Հինին ցույց է տալիս իր ազդված լինելը այլ հեղինակներից կամ էլ գրքից: Ակնարկների տիրույթում հարկ է նշել «Հրաշք» բանաստեղծությունը, որը հիմնված է Հին Կտակարանի այն պատմության վրա, ըստ որի հիվանդ մարդն իր ընկերների շնորհիվ բարձրացվում և իջեցվում է տան տանիքից, որպեսզի բուժվի Քրիստոսի կողմից: Այս բանաստեղծությունը նույնպես արտահայտում է ֆիզիկական ուժը և հոգևոր կամքը, որի շնորհիվ մարդկային շղթան (բաղկացած տարբեր տեսակի մարդկանցից) փրկում է իր նմանին: Նա ոչ միայն հիշատակում է Բիբլիական հրաշքը, որ իրագործվում է հավատի միջոցով, այլ նաև այն կրողների ծանր բեռը, որ տանում են հանուն փրկության: Ընկերները կյանքին և մահվանը մարտահրավեր են նետում՝ նեղություն տալով իրենց ֆիզիկական մարմիններին, ինչպես նաև տվյալով հոգևոր ոլորտում, սակայն նրանց

ուժի և հավատի շղթան հաղթանակով են պսակվում: «Նրանց ուները թուլանում են, ցավը և անկումը խորանում են, նրանց մեջքներին լարվածություն է տիրում, սահում քրտինքի հետ, բայց բաց չեն թողնում», - ասում է գրողը [Heaney, 32]:

«Մարդկային շղթա» ժողովածուի մեկ այլ ստեղծագործություն՝ «Ձեղնահարկում» բանաստեղծությունը, կրում է Ստիվենսոնի «Գանձերի կղզի» պատմվածքի ազդեցության հետքերը, որ գրողն ընթերցել էր մանկության տարիներին: Այս ստեղծագործության մեջ Հինին հիշում է իր պապիկին, ով նույնպես չի հիշում վեպի հերոսներից մեկի անունը: Հինին ցանկանում է նշել ոչ թե այն հանգամանքը, որ ինքը չի հիշում հերոսի անունը, այլ որ հիշողությամբ կապված է իր պապիկի հետ: Եթե այս բանաստեղծությունը Հինիի հուշերն են իր պապիկի մասին, ապա «Օդապարիկ Էբիինի համար» ստեղծագործությունը, որը ժողովածուի վերջին և եզրափակող բանաստեղծությունն է, ներկայացնում է գրողի կապը իր սեփական թոռնիկի հետ:

Կյանքի և մարդկային շղթան արտահայտվում է ժամանակի և տարածության միջոցով, երբ բանաստեղծը կապ է ստեղծում իր ընկերների, նախնիների և ընտանիքի միջև, իսկ վերջում շղթան անցկացնում է իր պապիկի, իր և իր շարունակողի՝ թոռնիկի միջով՝ կապելով դրանք հիշողություններով:

«Օդապարիկ Էբիինի համար» բանաստեղծության մեջ մենք հանդիպում ենք մեկ այլ կյանքից, ժամանակից և վայրից ներթափանցած օդի, երբ բանաստեղծն իր թոռնիկի հետ դիտում է, թե ինչպես է օդապարիկը բարձրանում քամու հզոր ուժից և վայրէջք կատարում բարձունքում, որտեղ պոկվում է նրա թելը, բայց օդապարիկը, այնուամենայնիվ, թռչում է և անհետանում:

Շատ գրաքննադատներ խորհրդանշական կապ են տեսնում օդապարիկի և գրողի մեջ. ըստ նրանց, օդապարիկը հենց բանաստեղծի հոգին է, որ բարձրացել է երկրից: Սա վերստին փաստում է այն հանգամանքը, որ մարդը մահկանացու է, և ոչինչ աշխարհում հավերժական չէ: Երբ պոկվում են մարդու հոգու թևերը, նա թռչում է դեպի երկինք և անհայտություն, սլանում անձայրածիր երկնքով, բայց երբեք չի անհետանում: Օդապարիկը հոգին է, իսկ քամին թերևս այն փառասեր ուժը, որը նրան առաջ է մղում:

«Օդապարիկը վայրէջք է կատարում, ինքն իրենով միայնակ՝ քամու ուժից», - այսպես է ավարտում Հինին իր բանաստեղծությունը: Առհասարակ յուրաքանչյուր «քամուց անկումը» իր մեջ անխուսափելիորեն դրական բան է պարունակում, որն ավելի շատ նման է նվերի կամ միայնության [Heaney, 48]:

Ընդհանրապես, Շիմուս Հինիի ողջ ստեղծագործական կիզակետը հիմնված է բարձրացման, ֆիզիկական ուժի և առաջ մղող կամքի վրա: Շիմուս Հինիի ստեղծագործությունները համարվում են էկզիստենցիալ մեծ գաղափարներ պարունակող գործեր, քանի որ նրանց մեջ նկատվում են գոյապահպան կռիվ, կյանքի և մահվան, կրոնական էկզիստենցիայի հակամարտությունները: Էկզիստենցիալիզմը ընդգծում է հասարակական կյանքի երևույթների օտարումը անհատից: Այն հավակնում է հաղթահարել անհատականության

հոգեբանականացումը և գտնել մարդկային ապրումների անմիջական հիմքը, որ չի կարելի օբյեկտիվացնել, օտարել, հաղորդել ուրիշներին. թերևս միայն արվեստն է, որ կարող է մասնակիորեն վերարտադրել դրանք:

Ապրումներն առավել հստակ են դրսևորվում սահմանային վիճակներում (մահվան երկյուղ, մեղքի զգացողություն և այլն), երբ մարդն ըմբռնում է իր անհատականությունը՝ որպես անկրկնելի, միակ և միայնակ «գոյակ» աշխարհում, որպես էկզիստենցիա: Շիմուս Հինիի պոեզիան կառուցվում է մահվան վախի և սեփական էկզիստենցիայի հաղթահարման վրա: Հետաքրքիր է նաև, որ իր եսակենտրոնացման և անհատականացման հիմքում բանաստեղծը կառուցում է մարդկանց շղթա, ովքեր դառնում են գործողություններ կատարողներ հանուն որոշակի նպատակների:

Շիմուս Հինիի պոետիկ դաշտն առավելապես վերագրվում է էլեգիային, քանի որ այն հարուստ է մարդկային կյանքի ընթացքում հանդիպող կորուստների, տառապանքների և վշտերի նկարագրությամբ: Գրողն էլեգիայի մեջ զետեղում է ոչ միայն մարդու հոգեկան տառապանքը, այլ նաև անձի ֆիզիկական աշխատանքի հետևանքով առաջացած տառապանքը, որը մարդուն ուժասպառ է անում, ինչն էլ կարող է հանգեցնել նաև հոգու և զգայականի թուլացման:

Քամին բացում և փակում է Հինիի «Մարդկային շղթա» ժողովածուն, ինչը խորհրդանշում է մարդկության շունչը, գոյությունը և աշխարհի զարկը: Սակայն այն նաև ենթադրվում է որպես աշխարհի մուսա, գրական և կերպարային ներշնչանքի աղբյուր: Եվ այդ ներշնչանքը, որն իր մեջ նաև մահկանացուներին է խորհրդանշում, իրենից ներկայացնում է հոսք, որը կապում է տվյալ վայրն ու մահկանացուների ոգիները: Ինչպես օդապարիկի թելն է պոկվում, և նրա հոգին վայրէջք է կատարում, ուղղվում մի վայր, որտեղ նա դառնում է քամուց քշված, այնպես էլ փորձությունն է մարդկության շղթային ուղղում մի վայր, որտեղ նրանք պիտի քամուց քշվեն:

Շիմուս Հինիի «Մարդկային շղթա» ժողովածուն ասես ծնունդ է առել գրողի գիտակցական և ենթագիտակցական մակարդակներում: Այս ժողովածուն ստացվում է Հինիի համբերատարության և հանդուրժողականության շնորհիվ, որ բանաստեղծը ցուցաբերում է համայն մարդկության հանդեպ: Նա իր շղթան կառուցում է հենց այդ համբերատարության շնորհիվ, քանի որ շղթայի ամեն մի դետալ իրենից մանրագնին ուսումնասիրություն և համբերություն է պահանջում: Նրա մարդկային շղթան հանդուրժող է, հուսալի, մխիթարող և կարեկից:

Ժողովածուն ներառում նաև Հինիի սեփական գիտակցումը ոչ այնքան հեռվում գտնվող մահվան վերաբերյալ: «Արկածի երգ» (Chanson d'Aventure) ստեղծագործության մեջ գրողը նկարագրում է կիրակնօրյա շտապօգնության մեքենայի անցուդարձը: Սա ամբողջությամբ ներկայացնում է բանաստեղծի մտորումներն ու զգացողությունները շտապօգնության մեքենայի մեջ գտնվելիս և դրա ճանապարհին: Սա հիվանդության պատմություն է, բայց հիվանդությունը չէ որ հիմնական նյութն է ստեղծագործության:

ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

Բանաստեղծության հիմնական սյուժեն բանաստեղծի ոչ միայնության մասին է՝ ներկայացնելով, թե ինչպես կինն ու իր ընկերները օգնել և քաջալերել էին իրեն ողջ հիվանդության ընթացքում: Նա ցույց է տալիս, որ կաթվածը հաղթահարվել է միայն իրեն քաջալերողների շնորհիվ, ովքեր ամեն ճիգ ու ջանք գործադրում էին, որ փրկեն մարդկային շղթայից մի փոքրիկ հատված: Ինչպես նշվեց, Հինին այս իրավիճակն ամբողջությամբ արտահայտել է նաև «Հրաշք» բանաստեղծության մեջ, որտեղ քրիստոնեական թեման և սյուժեն ինքը վերադարձրել է ժամանակակից աշխարհի և մեր ժամանակներ: Հինին փորձում է ապացուցել, որ ժամանակը, որ միակ հավիտենական երևույթն է աշխարհում, փոխում է մարդկանց դեմքերն ու կերպարները, բայց միշտ նույնն է թողնում մարդկային հոգին, որը կարեկցող է և հանդուրժող:

«Արկածի երգ» ստեղծագործության մեջ հանդես են գալիս ոչ միայն Հինի ընտանիքի անդամներն ու ընկերները, այլև անծանոթ բուժանձնակազմն ու բուժքույրերը, ովքեր, ըստ բանաստեղծի, առավել կարևոր օղակն են մարդկային շղթայի, քանի որ չեն ճանաչում մահվան հետ կռվող անձնավորությանը, բայց պատրաստ են փրկել նրան: Նրանց համար այլևս նշանակություն չունի մեղավոր է, թե հանցագործ, նպատակը դառնում է պայքարել մահվան դեմ և հաղթել դրան, գոնե ժամանակավորապես:

Այս ժողովածուի կարևոր հանգույցն է հետադարձ կապն անցյալի հետ, ինչը պարզ է, հստակ և ոչ հուզումնալից. ասես գրված է հին դարերի խորքից: Բանաստեղծությունները լի են անցյալի խորհրդանիշերով, անտիկ ինքնահոսերով, ածխի կույտերով, հին կրակարաններով և այլն: «Մարդկային շղթա» ժողովածուի բավականին շատ բանաստեղծություններ քնքուշ են և տարբերվող, սակայն Հինին երբեք չի ստեղծում ոչ ճիշտ մխիթարության կամ կարեկցանքի տեսարաններ: Այս ստեղծագործությունները անցյալի հետ ամուր կապված էլեգիաներ են:

Ինչպես նշվեց, Հինի կարծիքով մահն անխուսափելի երևույթ է, որը մենք կրում ենք և՛ մեր ներսում, և՛ նաև արտաքինապես՝ օգտագործելով դա որպես հանդերձանք: Այս գաղափարը լավագույնս արտահայտվում է «Մարդկային շղթա» ժողովածուի «Տակառներ» (The Butts) ստեղծագործության մեջ, որտեղ մահվան հանդերձանքը կրող անձը դեռևս կենդանի է և նորից կերակրվելու (մայրական կաթով) կարիք ունի: «Եվ մենք պետք է սովորենք հաջող հասնել մեր ավարտին, ամեն չորացած ջրհորի, որ բարձրանանք և քաշենք նրան,- գրում է հեղինակը [Heaney, 72]:

Ակնհայտ կապ է նկատվում երևակայական ուտոպիայի և մահվան մոտ կանգնած սերունդների միջև: Եթե ռոմանտիկ բանաստեղծ Քիթսը գրեթե սիրահարված է մահվանը և իր ճակատագրին, ապա Հինին վերակառուցում է մահը և դրանից իսկ բխեցնում մարդու ճակատագիրը: Որպեսզի հստակ ընդգծի հավերժության գաղափարը և ընդունի անխուսափելի մոռացությունը, նա կերտում է իր ստեղծագործությունները: «Մարդկային շղթա» ժողովածուի բանաստեղծն ու հերոսը կենդանի է և պայքարում է, որ հասնի էլեկտրական և լուսավոր

ճանապարհին: Բայց նա ընդգծում է, որ այդ ճանապարհին հասնելու համար նա պիտի մահը ապրի, և նրա համար մահը դառնում է պարզապես վիճակ:

Եզրակացություն

Իռլանդացի գրող, բանաստեղծ և դրամատուրգ Շիմուս Հինին դառնում է մեկն այն գրողներից, ում ասելիքը լսելի և կարևոր է դառնում ոչ միայն իր հայրենիքում՝ Իռլանդիայում, այլև դրա սահմաններից դուրս: Գրողի «Մարդկային շղթա» ժողովածուն, որ վերջինն էր նրա լայնածավալ գրական ժառանգության մեջ, ամփոփում է իր մեջ բազմաթիվ կարևոր խոհափիլիսոփայական հարցադրումներ: Ստեղծագործելով ծանր հիվանդության պայմաններում՝ Հինին այս ժողովածուում լավագույնս ցույս է տալիս, թե ինչ է զգում մարդը՝ մահվան մահճին գամված: Եվ հոգու փրկության միակ տարբերակն այս դեպքում դառնում է հավիտենական կյանքի հնարավոր գոյությունը:

Սույն ուսումնասիրությունը կարող է դառնալ ճիշտ սկիզբ և խթան 20-րդ դարի անգլո-իրլանդական գրականությանը հետաքրքրված, ինչպես նաև կյանքի հավիտենականության թեման ուսումնասիրող մասնագետների և ընթերցողների համար:

Գրականության ցանկ

1. Farrar Straus, "Seamus Heaney: Human Chain", New York , 2010, 96p.,
2. Garratt Robert, Critical essays on Seamus Heaney, *Publisher, G K Hall & Co, US.*, 1995. Language, English, 176 p.
3. Heaney Seamus, Human Chain, Faber and Faber, UK, 2010, 96 p.
4. Seamus Heaney's speech at the Nobel Banquet, December 10, 1995,
5. Longley Michael, "Seamus Heaney and Northern Ireland", Poetry and Peace, London, ed. by Richard Rankin Russell, 2010, pp.74-82
6. Elmann Richard, Station Island, Literary Riview, The New York Review of Books, March 4, 1985, pp. 14-22, <https://www.nybooks.com/articles/1985/03/14/heaney-agonistes>, 25. 03.2026,
7. Nobel Prize in Literature 1995, <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/1995/summary>, 25. 03.2026.

THE REFLECTIONS ON LIFE AND DEATH IN SEAMUS HEANEY'S "HUMAN CHAIN" COLLECTION

Zakaryan Narine

PhD in Philology

zakaryan.nar13@mail.ru

Abstract

The article examines the creative work of the 20th-century Irish poet and playwright Seamus Heaney. Heaney's work is devoted to a variety of topics, such as the situation prevailing in his homeland, Ireland, the anguish of the human soul, the reflections of a person on the verge of death on the issues of life and death, etc. The writer's creative work has been highly appreciated both in his homeland and outside Ireland. Among the many awards, Heaney also received the Nobel Prize, which is a testament to the highest appreciation of his art. Among Seamus Heaney's dozens of books and collections, his collection "Human Chain" stands out. It contains the most important ideas raised by the writer, related to the vanity and brevity of human life, and the desire for eternal life. The collection also examines the fact that a person can easily overcome his pain and fear if he is not alone and is surrounded by loved ones. Death is inevitable, but if you are not alone, you stop thinking about it. The collection "Human Chain" becomes Heaney's original requiem in conditions of serious illness, when it seemed that nothing could be changed.

Keywords: The image of Ireland, eternity, human chain, life and death, memory, Metaphysics.

Ներկայացվել է՝ 30.03.2026թ.

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 06.05.2026թ.